

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Den Danske Stats-Kirke upartisk betragtet

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "Den Danske Stats-Kirke upartisk betragtet", i Grundtvig, N. F. S.: *Grundtvigs værker*, Faculty of Arts, Aarhus University, s. VIII. Onlineudgave fra Grundtvigs Værker: https://tekster.kb.dk/text/gv-1834_534A-txt-shoot-idm205.pdf (tilgået 30. juni 2024)

Anvendt udgave: Grundtvigs værker

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Du kan kopiere, ændre, distribuere og fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs CC0-erklæringen](#)

Den herskende Kirke.

Christendommen eller, om Man heller vil, *Christenhedens Fæderne-Tro*, og det Samfund, den skaber, er en vitterlig *Kiends-Gierning* fra Fortiden, som aldrig kan blive til Andet end hvad den har været, saa hvem der gjør den om, skyder den kun fra sig og gjør sig kun latterlig ved at ville kline Dens Navn paa sine egne Hænders Gierninger. *Stats-Kirken* derimod er *ingen Kirke-Stat*, men simpelthen en *Stats-Indretning* (Establishment), som Regieringen har Lov til at ende og vende efter eget Tykke, uden at nogen Bisp, Præst eller Professor har Lov til at knye, naar derved intet Skaar gøres i *Samvittigheds-Friheden*, som baade er al Religjons øverste Grund-Sætning og enhver ustraffelig Borgers utabelige Ret. Herfra gaaer jeg ud og herom dreier sig, i denne Egn, hele min Tanke-Gang, saa jeg er en erklæret Modstander ikke blot af den høitydske Uskik at kalde nye Ting med gamle Navne, men ogsaa af den Hierarchiske Gienganger, der, som en slet nedmanet Pave, paa den senere Tid spørger i den Protezstantiske Christenhed og vil indbilde os, at *Geistligheden* dog i Grunden altid skulde være *Stats-Kirkens Sjæl*, Regieringen Dens verdslige Arm og Juristerne Dens Fingre, altsaa, at der burde være en *Kirke-Stat* i *Borger-Staten*, hvoraf naturligviis fulgde, at Folket enten maatte beflitte sig paa at *gaae dobbelt*, eller at den Geistlige og Verdslige Sjæl igien, som Pave og Keiser, maatte drages om Stats-Legemet. Jeg veed nok, Man betjener sig nuomstunder ikke af saadanne stødende Tale-Maader, men anmærker blot, som det synes meget beskedent, at Kirken *burde emanciperes*, men Tingen bliver aabenbar den samme, og det er visselig paa den høie Tid, at vi gjør Ende paa det skolastiske Spilfægteri med tomme eller dog ubestemte og tvetydige Ord, og see paa *Tingen*, som er det *Virkelige*. Hvad der i vore Tider har skaffet denne maskerede Gienganger fra Middel-Alderen en Slags Respekt, er ogsaa aabenbar blot et saadant Spilfægteri, i det Man paa den ene Side forvexler Kirken med *Skolen* og paa den Anden Geistligheden med Kirke-Ideen: med Tro og Samvittighed, men denne Forvexling er saa haandgribelig en Feiltagelse, at der kun hører et meget tarveligt Begreb til at forstaae, at Tro og Samvittighed ligesaavel som Tanker godt kan være toldfrie, fordi Geistligheden ikke er det, ja at Hines Borgerlige Frihed netop beroer paa, at Geistligheden er bundet, saa den *borgerlig* kan ikke røre sig, da en Stats-Kirkes Geistlighed, saalænge den borgerlig kan røre sig som Korporation, vil baade med Hænder og Fødder sætte sig mod *virkelig* 3Troes og Samvittigheds-Frihed. Det er nemlig en fix Ide hos dette "Broderskab" at sand Religjons-Frihed bestaaer i at den *sande Religjon* (med sin Fuldmægtig Geistligheden) er *fri*, om mueligt baade for Told og Skat, men især for enhver kraftig Modsigelse, der altid, sige de, danner en *Sect*, som sønderriver *Kirke-Legemet* og piner det omsider *Sjælen* ud af Livet. Da nu naturligviis enhver Geistlighed holder sin Religjon for *den Sande*, føler Den ikke mindste Sympathi med Secterne, der jo, *efter Forudsætningen*, gjør sig ud til Beens mod den *sande Religjon*, og bruge altsaa kun Ordene "Religjon, Samvittigheds-Frihed" og Deslige til Skalke-Skjul for Præste-Had og Herske-Syge, Sværmeri og Fanatisme. Hvor indgroet denne Tanke-Gang er i os, har jeg selv havt Leilighed til at erfare; thi jeg har altid paa det Alvorligste foreholdt mig selv, det er splittergalt at ville beherske Andres Tro og Samvittighed, og naragtigt at sige til Folk, der kalde *vor Religjon falsk*: fy skamme jer! I veed jo godt selv, at *vi* har den *sande Religjon*, og giver ikke da Fornuften, at *Jeres*, som I selv bekiende, strider derimod, at det er *den Falske*, er Sværmeri og Fanatisme; jeg har altid med Flid indpræntet mig disse miskiendte men klare Sandheder, og desuagtet kunde jeg dog aldrig ret komme i det Rene med "Modstandernes" Religjons-Frihed her hjemme, før jeg brød overtvært og nedlagde mit Embede, thi da først blev jeg upartisk. Jeg fortænker derfor slet ikke Præsteskabet i at det følger sin Instinkt, 4men jeg paastaaer, at *Juristerne* skal hindre det fra at gjøre borgerlig Skade, ved, med eller uden Complimenter, at *binde Hænderne* paa Geistligheden. *Hænderne* siger jeg med Flid, thi maa Man ikke binde *Munden* paa den Oxe som tærsker, da maa Man endnu mindre binde *den* paa Præsten, som skal *præke*, saa Geistligheden bør altid have *Munden fri*, som *Molesworth*, til sin store Ærgrelse, fandt Den havde i *Danmark*, hvor han dog havde sat sin Ære i Pant paa, der fandtes ikke Spor af Frihed. Den maa have Lov til at kalde sin Religjon den *eneste sande* og saliggjørende, Lov til, hvad deri ligger, at kalde alt *Modsat* Overtro, Vantro, Sværmeri, Fanatisme, Secterianisme, hvad den vil, ja, selv Lov til at ymte om, Staten gaaer nok omsider til Helvede med alle Kiætterne, fordi Den ikke brænder dem itide; Lov til alt Sligt, paa eget Ansvar for Gud, Samvittighed og Oplysning, men ikke Lov til at krumme et Haar paa nogen Kiætters Hoved, *ikke Magt* til at skille noget Menneske ved saa meget som en Negl af Borgerskab, fordi han kalder en anden Religjon den *Sande* og Geistlighedens falsk, og følger naturligviis ikke Dens men sin egen; ikke Magt til paa nogen Maade at *standse Oplysningen*, som unægtelig standses, naar de saakaldte "Kiættre" ei faae Lov til at føre baade theoretiske og praktiske Beviser for deres Religjons Sandhed og Gavnlighed. Naar Geistligheden klager over Secterne, kan en Stats-Mand i Christenheden heller aldrig være forlegen for et træffende Svar, der gaaer til Marv og Been, thi Sanct 5*Povel* siger jo udtrykkelig: der maae være *Secter* iblandt eder, for at de Retskafne kan aabenbares, saa det hører aabenbar til Korset, ingen retskaffen Præst maa krympe sig ved, og det skulde undre mig, om ikke alle Stats-Mænd nuomstunder let vil indsee, at *Kirke-Secter* vel kan give en *Kirke-Stat* sit Bane-Saar, som de *Protestantiske Secter* ved Reformationen virkelig gav den *store Kirke-Stat* fra Middel-Alderen, men at *Borger-Staten*, langt fra at opløses, tvertimod maa takke hine *Secter* (Lutheraner, Episkopale og Calvinister) for sin Selvstændighed, og

løber da sikkert ingen Fare ved, at de Ruiner styrte, som af den store Kirke-Stat blev tilbage hos Protestanterne. Soleklart er det nemlig, at først naar de styrte, er *Borger-Staten* fuldelig *emanciperet*, og dog kan de ikke styrte uden ved Secter, som Man ret seer i *England*, hvis Historie Man ogsaa ved denne Leilighed maa beklage ei er bekendtere hos os end Tydslands. Der see vi da ogsaa klarlig paa *Kvækere* og *Methodister*, at de mindre Secter er forholdsviis Borger-Statens ligesaa gavnlige, som de Større var ved Reformationen, og blive aldrig skadelige, uden naar *Regieringen tager den herskende Kirkes Parti* og behandler sine bedste Venner som Fiender, blot fordi de er den Kirke- Stats Fiender, Regieringen selv maa ønske langt borte. Nu, da "den høie Kirke" øiensynlig raver, uden at forskrække Andre end sine Beneficiarier, nu kan dog vist ingen Stats-Mand tænke, Fienden er i Landet, fordi en lille Sect gjør i det Mindre samme Krav paa Samvittigheds-6Frihed, som Protestanterne ved Reformationen gjorde i det Større, og som *den Augsburgske Confession* paa det Ivrigste forsvarer.

Dog, det være med Synet andensteds, som det vil, saa maae vi dog i *Danmark* nødvendig faae Øinene op, da *vor Regiering* i hele *halvtredsindstyve* Aar saa øiensynlig har begunstiget alle *Kirke-Secter*, og just derfor staaet i Modsætning til Geistlighedens Sect-Væsen, uden at deraf er flydt mindste borgerlig Ulæmpe, som er værd at nævne ved Siden ad det store Resultat, som er *Kirke-Statens* fuldstændige indvortes Opløsning, saa den nu kan blæses omkuld, uden Magt til nogensinde at reise sig meer. Den Overbærelse med Kiætteerne (Tolerance), som det Attende Aarhundrede aldrig noksom kunde rose sig af, lærde vi vistnok af vore Naboer i Nord-Tydskland, men her tabe vi Intet ved at lade Andre trættes om Originaliteten, da denne Tolerance var en slibrig Ting, saa Alt kom derpaa an, *hvordan* den øvedes. At nemlig Friedrich den Eneste godt kunde "taale" at Man rev ned paa den Tro han selv spottede med, det var intet Under, og at Man i de Lutherske Lande taalde, at de gamle Præster blev ved at præke Luthersk, til Munden af sig selv ved Døden gik i Bag-Laas, vilde heller ikke sige stort, og videre gik, saavidt jeg veed, den *Tydske Tolerance* aldrig; men den *Danske* gik saavidt, at selv jeg, den erklærede og ei ganske ufarlige Modstander af den Heterodoxe Sect, der under lukt Laag var blevet herskende, selv jeg fik, efter nogle Betænkeligheder, Lov og Leilighed til at gjøre mit Bedste for den, vel efter Loven Orthodoxe, men i Geistlighedens Øine dødskyldige Lutherske Sect, saa for Øieblikket veed virkelig Ingen af os, *hvilken Sect* der er den *Stærkeste* i *vor Stats-Kirke*, medens det er os alle vitterligt, at *Ingen* er *herskende*. Dette er jo nu vist nok en *anarchisk* Forfatning, der spaaer Statens Opløsning, men *vel at mærke* "Kirke-Statens", og uagtet det er klart, at skulde Regieringen tage Parti for Nogen af de stridende Secter, maatte det blive for *den*, jeg hører til, som ikke blot har *Alter-Bogen, Ritualet* og *Lands-Loven*, men ogsaa *Konge-Loven* for sig; saa finder jeg det dog *ingenlunde raadeligt*, at give enten den eller nogen Sect Monopol paa Himmerig; thi just fordi *Himme rig* ligger under en gan ske anden Jurisdiction, bliver det altid Monopol paa noget ganske Andet, nemlig paa "*Samvittigheds-Frihed*", som selv de allerchristeligste Secter naar de blev *herskende*, har været *saadanne Jøder* med, at den sædvanlig kostede Livet.

Men naar Regieringen ikke skal tage Parti, vil den da ikke blive nødt til at afskaffe Stats-Kirken, eller dog til at give Et af Partierne sin Stilling udenfor den, som Dissenterne i England.

Hvad Omstændighederne i *Fremtiden* kan nøde til, veed naturligviis Ingen af os, men for Øieblikket, efter hvis Krav der altid maa handles i Staten, er det saa langt fra at være nødvendigt, at det endog neppe lod sig gjøre; thi Afskaffelsen af Stats-Kirken vilde ligesaalidt være i Folkets Smag som den var efter Statens Tarv, og da Hoved-8Partierne synes omtrent lige stærke, viger neppe Noget af dem godvillig, saa Regieringen maatte *fremtvinge* Skilsmissen, altsaa ret egenlig *tage Parti*, ei blot med Pennen, men med hele Haanden.

Jeg har i den senere Tid oftere baade paastaaet og stræbt at vise, at Regieringen kan besværges hele det frygtelige Uveir der trækker op paa Kirke-Himmelen blot ved at løse et Baand, som aldrig burde være knyttet, *Sogne-Baandet* nemlig, forsaavidt det binder Lægmands Tro og Samvittighed til *Sogne-Præsten*, og derom maae alle tænkende Mænd være enige med mig, at hører der ikke Andet til at bringe Kirken i et ønskeligt Forhold til Staten, da er Opgaven Barne-let; men at den desuagtet ei endnu er løst, viser dog at Man enten har draget Raadeligheden i Tvivl eller stødt paa en Vanskelighed, Man helst gik udenom. Det Spørgsmaal, Regieringen i dette Øieblik gjør til hele Landets Geistlighed: om og hvorvidt en *Forandring af Ritual og Alter-Bog* er *raadelig*, viser imidlertid, at Sagen ansees vigtig nok til at tage i alvorlig Overveielse, og jeg maa da ingen Flid spare, for at lade mit Fædre-Land høste Gavn af den langvarige Opmærksomhed, Natur og Omstændigheder have deels lokket, deels nødt mig til at skiænke de Kirkelige Anliggender, og af den temmelig rige Erfaring, min særegne Løbe-Bane ei blot har sat mig i Stand til at samle, men gjort mig det umueligt at undgaae. En god Formodning om mit Raads Gavnlighed maa det vist ogsaa vække, først, at skjøndt jeg kirkelig paa det Uopløseligste knytter mig til Fortiden, raader jeg 9dog ikke til *Krebs-Gang* men til *Frem-Skridt*, og, for det Andet, at mit Raad indslutter en Lov-Tale over *den Kirkelige Politik*, der ved et besynderligt Uheld nær havde kostet mig hele min borgerlige Til værelse. Et saa besynderligt og sjældent Sammen-Stød, mener jeg, maa, naar Raadet ikke kommer fra en af Naturen meget stifmoderlig begavet Person, fortjene en vis spændt Opmærksomhed, og vil Man skiænke mig den, tvivler jeg intet Øieblik om, at Man jo vil finde *Sogne-Baandets Løsning* baade nødvendigt og nyttigt, ja dele den Overraskelse, det virkelig har været mig at see, hvor besynderlig Forsynet bestandig vaager over eller, om Man heller vil, Lykken spiller for Danmark, dog ikke uden Grund, men fordi baade Konge og Folk har et godt Hjerter, som inderlig ønsker at ramme det Rette, hvor ingen Klogskab kan udgrunde det.